

Møte for lukkede dører, Stortinget 8. august 1924

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 8. august 1924 kl. 17.30.

Præsident: Nalum.

Dagsorden:

1. Statsministeren vil gi Stortinget en utenrikspolitisk oversikt.
2. Referat.

Presidenten: Presidenten foreslaar forhandlingene ført for lukkede dører, samt at regjeringens medlemmer og de i reglementets § 53 nevnte funksjonærer har adgang til forhandlingene.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Presidenten: Statsministeren vil gi en utenrikspolitisk oversikt.

Statsminister Mowinckel: Jeg har ment det var ønskelig, før Stortingets medlemmer gikk fra hverandre aa gi en oversikt over forskjellige utenrikspolitiske spørsmål, som er av adskillig interesse, uten at de dog kan sies aa inneholde særdeles meget nytt. Helst vilde jeg jo, at denne oversikt kunde ha været gitt for aapne dører; men den kommer inn paa saa mange forhold, - forhandlinger, meddelelser, vaart lands stilling - at det vanskelig lar sig gjøre. Her er meddelelser om ting, som ikke er avsluttet, - ting som neppe er begynt, og som gjør det vanskelig aa gi denne oversikt for aapne dører. Jeg har derfor maattet velge aa gi den for lukkede dører, for aa kunne tale mere fritt og kunne ta alt med. Oversikten faller i forskjellige avdelinger; for den omfatter ganske forskjellige spørsmål. Jeg har praktisk talt tatt med alle de store ting som nu hviler i utenriksdepartementet, som er under behandling der, eller hvis behandling forestaar.

Det første spørsmål, som jeg mener det er paa tide at Stortinget faar en meddelelse om, er traktatforhandlingene mellem Norge og Spania. Da venstre regjeringen ifjor vaar blev styrtet, hadde vi en traktat med Spania, men denne traktat var av midlertidig natur; den bygget paa tvungen innførsel av hetvin, og man hadde haabet, at naar hetvinen blev frigitt, skulde man faa lagt denne traktat om paa et fastere grunnlag og opnaa fordeler for oss, som den midlertidige traktat ikke ga. I virkeligheten satte den nye regjering det meget sterkt frem blandt de opgaver som den mente den burde løse, og i sin tiltredelseserklæring uttalte den daværende statsminister paa regjeringens vegne den 7de mars 1923, at den nye regjering regnet det som sin første opgave aa søke aa istandbringe en overenskomst med Portugal og samtidig søke den midlertidige overenskomst med Spania avløst av en varig traktat paa grunnlag av fri hetvinsinnførsel. Hvad nu traktaten med

Portugal angaar, saa blev den bragt i orden, og den er i det store og hele overensstemmende med den midlertidige traktat, som blev forelagt av den tidligere regjering, - dog med en ganske vesentlig fordel, den nemlig, at vaar sjøfart har mestbegunstiget stilling, hvad den bare hadde faatt for koloniernes vedkommende i den kontingenttraktat som vi hadde fremlagt. Men hvad Spania angaar, er det ikke lykkedes regjeringen aa naa et skritt videre. Vi staar med Spanien, tiltrods for at dette blev sat op som en meget nærliggende oppgave, idag akkurat som vi stod, da venstreregjeringen gik ifjor. Dette vil jeg ikke si som nogen bebreidelse mot den tidligere regjering, bare konstatere faktum; men det kan være godt at konstatere dette faktum likeoverfor Stortingets medlemmer, for at de kan forstaa, hvor vanskelige, hvor indviklede disse forhold er, hvor litet let det er at naa frem til fuldt tilfredsstillende traktater.

Regjeringen tok meget hurtig spørsmålet op med hensyn til Spanien og sendte endog en egen mand, byraachef Klæstad, ned for at kunne bistaa sendemand Lie under forhandlingerne, og de fremla et helt traktatutkast, som skulde rette paa de mangler, som efter regjeringens mening den gamle traktat hadde. Det traktatforslag, som blev overrakt den 29de mai 1923 i Madrid, er blit ubesvaret, og det har ikke lykkedes den tidligere regjering at naa et skridt videre. Stillingen er altsaa for Spaniens vedkommende den samme som den var, da venstreregjeringen forlot roret for halvandet aar siden, og jeg tror, at det foreløbig bør forbli med det. I det store og hele tat var den traktat tilfredsstillende. Den gir os praktisk talt mestbegunstigelse. Den gir ingen generell mestbegunstigelse, og det som er det utilfredsstillende er det, at medens vi maa gi en generell mestbegunstigelse til Spanien, saa gir Spanien os mestbegunstigelse kun for visse bestemte opregnede varer. Men det har lykkedes at faa disse bestemte opregnede varer medtat i saa stor utstrækning, at vi klarer os ganske bra. En del av dem er i en tarif, som heter tarif A, hvor man ikke alene har mestbegunstigelse, men hvor man har bestemt fastsatte traktatmæssige satser. I denne traktat A hadde vi hat svært lyst til at faa vor klipfisk ind, men det lykkedes imidlertid ikke; vi maatte nøie os med det næst bedste, nemlig at vi fik mestbegunstigelse for vor klipfisk. Og da England under sine forhandlinger fik toldsatsen ned til 24, saa nyder vi ogsaa godt av det. For sjøfartens vedkommende lykkedes det os ikke at faa det vi ønsket, nemlig national behandling, men vi har faat mestbegunstigelse, og vi har maattet klare os med det. Jeg tror, at saa vanskelig som disse forhold ligger an med et Spanien som er styret diktatorisk, hvor riksdagen tildels har været suspenderet, saa skal vi la det hele gaa og ikke selv ta noget videre initiativ, da jeg frygter for at kanskje det initiativ vil føre til resultater, som ikke var saa gunstige. Tar Spania initiativet - vi venter jo svar fra det - vel, saa faar vi drive forhandlinger og se aa opnaa resultater som kanskje er bedre enn vi har i den midlertidige traktat. Jeg ser ikke med nogen sorg, om vi beholder den av venstres regjering ifjor istandbragte traktat. Vi deler skjebne med

eller staar bedre enn flere andre land som i en aarrekkje forgjeves har arbeidet for aa faa ny traktat med Spanien, Danmark, Sverige, De Forenede Stater, Belgien, Japan m.fl. har lenge arbeidet med Spanien om ny traktat uten aa ha naadd noget resultat. Derimot har Spanien sluttet avtale med Norge, den midlertidige avtale, Frankrike, England, Italien, Tyskland og Schweiz. Det var den spanske traktat.

I forbindelse med denne traktat maa jeg nevne, at regjeringen har hat store vanskeligheter med vinlandene i det hele i det aar som er gaat. Det skyldes mange ting. Det har vært nevnt tidligere fra denne plass av den forrige utenriksminister, at en del av grunnene til vanskelighetene maatte søkes her i landet ved den litet loyale maate hvorpaa en stor del av forretningsstanden optraadte i disse spørsmaal - de søkte aa legge vanskeligheter iveien for det av staten igangsatte vinmonopol, søkte aa fremstille det for vinlandene som om disse hadde tapt ved den nye traktat og gjorde i det hele tilværelsen meget broget for den norske regjering, saa broget, at det kostet lang tid, store anstrengelser og nogen ofre fra norsk side for aa naa frem til en tilstand som kan betegnes som relativt rolig. Der er komt likefrem truende noter fra Spanien holdt i en tone, som foranlediget at regjeringen klaget, hvorpaa der blev gjort en slags undskyldning. Der var meget store vanskeligheter med Frankrike som foranlediget, at vinmonopolets folk reiste ned for personlig aa faa tingene ordnet. Med Frankrike er det definitivt ordnet. Der er avsluttet en protokoll som har bragt disse provisjonsberegninger - maaten hvorpaa private skal bestille sine vine - til en avslutning som maa sies aa være relativt tilfredsstillende. Vi har maattet gi kjøp, men det er relativt tilfredsstillende. Den franske traktat var jo sluttet i 1922 og traktaten var først kontingenttraktat.

I denne forbindelse vil jeg be mine venner av høire og frisindede her i salen aa føre litt kontroll med, hvad den tidligere statsminister farer omkring paa møter og sier. Det synes, efterhvert som han legger tid og avstand mellem sig og Stortinget, at han blir mer og mer frimodig i maaten hvorpaa han agiterer. Saalenge han laa under Stortingets kontrol, var der en viss forsigtighet, men efter at han er sluppet løs, saa vil jeg si - jeg sier dette i den bedste hensigt til høire og frisindede - da maa de passe paa ham. Hvad han sier, naar han kommer saa langt vekk som til Hammerfest vet jeg ikke, men hvad han har sagt allerede saa nær som i Skarnes det er saa dristig, at det er lidet opbyggelig aa se det av en mann som like til for et par dage siden beklede den høie stilling som jeg har den ære aa beklede nu. Den franske traktat som jeg nu har beskjeftiget mig litt med, spottet han i meget sterke uttrykk. Han talte om Frankrike, som ikke vilde gi sig! Og vi maatte gaa med paa aa kjøpe 400 000 liter brennevin fra Frankrike, mens det ikke var forpligtet til aa kjøpe for en øre av oss. "Det norske folk har alltid villet være et selvstendig folk, og det har alltid møtt de andre nationer som likemenn. Vi har aldrig villet finne oss i at England, Frankrike, Danmark, Tyskland, Rusland eller andre saa ned paa oss som en mindreværdig nation. Vi har alltid faat noget for

noget. Dette var første gang norske forhandlere har latt sig tvinge til aa akseptere en kontrakt om aa kjøpe noget, mens medkontrahenten ikke forpligtet sig til noget. - Er det den norske selvstendighet? Der spørres hvem som styrte i Norge da! Jo, det var Gunnar Knudsen, og hans Kronprins var J.L. Mowinckel."

La mig oplyse om, at jeg paa det tidspunkt ikke var i norsk politik, jeg var utenfor. Og la mig videre faa oplyse om, at den som styrte her i landet ikke var Gunnar Knudsen, men det var høire. Utenriksministeren var den samme mann som var utenriksminister i Abraham Berges regjering, nemlig utenriksminister Michelet. Den 13. august 1920 blev ved kgl. resolusjon Bang, Berg etc. - Berge bare nevnte venstres folk ikke høires - opnevnt til forhandlere med Frankrige ved siden av minister Wedel Jarlsberg. Den 1. april 1921 blev ved kgl. res. traktatutkastet med Frankrige bifalt. Den 23. april 1921 blev konvensjonen undertegnet i Paris. Jeg beklager det er for lukkede døre jeg maa si dette. Jeg haaber jeg ogsaa faar anledning til for aapne døre aa belyse forholdet, men jeg vil henstille til høire og frisindede i den offentlige diskusjons renslighets navn aa sørge for at den slags diskusjonsmaate ophører paa vaare offentlige talerstole. Det er ikke det eneste eksempel, men jeg nevner det, fordi det vedrører det vi taler om i dag. Det faar være nok.

Det har altsaa lykkedes aa faa en ordning istand med alle vinlandene, saa at der foreløbig er ro der, og jeg tror at efterhvert som vinmonopolet faar sikrere fot, bedre grunn aa staa paa i den offentlige opinion her hjemme, og efterhvert som man i utlandet mere og mere forstaar, at man i vinmonopolet her har en ypperlig avtager av egte, god vin utenfra, vil ogsaa utlandet forstaa, at den omsetningsform som her er funnet, ikke alene er tidsmessig, men til stor fordel ogsaa for selgerne. Efterhvert som dette glider inn i bevisstheten vil disse rivninger, den friksjon som har vært med vinlandene paa dette omraade, falle bort.

Vi kan naturligvis ennu risikere motsetninger, men jeg tror at motsetningene maa søkes overvundet paa forretningsmessig maate, og at man saa litet som mulig skal benytte diplomatiet til aa utjevne dem. Jeg tror at forretningsmennene, det vil si vinmonopolets ledere her og selgerne der nede, besst vil kunne overvinde vanskelighetene. Jeg er nu ferdig med det kapittel om traktatene og vinlandene, og jeg gaar over til neste spørsmal.

Det neste spørsmal er vaar territorialgrenses utstrekning. Ved adskillige leiligheter før verdenskrigens utbrudd blev det territorialsørsmal reist. Det nærmet sig oss mer og mer og meldte sig sterkere og sterkere som et spørsmal som vi til syvende og sist ikke kunde komme forbi, og det var særlig fra engelsk side. Der blev i 1911 nedsatt en kommisjon som heter Sjøgrensekommisjonen av 1911, som bestod av daværende byraachef i utenriksdepartementet J.H. Wollbæk som formann, kommandør i marinen Oskar Dahl og fiskeriinspektør Fleischer. Komiteen avga sin innstilling den 29. februar 1912 i to dele: en almindelig del, som redegjør for spørsmalets historiske og rettslige side, og en særlig

del, som er fortrolig og inneholder kommisjonens detaljerte forslag til hvorledes sjøgrensen bør trekkes utenfor Finmark. Den førstnevnte del av innstillingen er offentlig og er av utenriksdepartementet blitt oversatt til fransk og tilstillet interesserte i utlandet. Sjøgrensekommisjonen fortsatte senere sitt arbeide og avga 20. mai 1913 innstilling om sjøgrensen ved Nordlands og Tromsø amter og 26. oktober 1920 innstilling om sjøgrensen ved Nordre og Søndre Trondhjems amter og visse strøk av Romsdals amt. Denne Norges sjøgrense har i over 100 aar vært hevdet aa være 4 kvartmil fra land, og land er da trukket til den yderste ø. Vi har gang paa gang hevdet denne grense. Sterkest fremkommer den almindelig gjeldende bestemmelse om norsk opfatning paa dette omraade i kancellipromemoria av 25. februar 1812. Efter uttrykkene i denne skal grensen være 1 mil i alle henseender, hvor der er spørmaal om utstrekning av sjøterritoriet. Den britiske regjering saavel som en rekke andre staters regjeringer hevder at sjøgrensens utstrekning kun skal være 3 kvartmil. Dette har blandt annet faatt sitt uttrykk i den saakalte Nordsjøkonvensjon av 6. mai 1882, sluttet mellem Danmark, Tyskland, Holland, Belgien, Frankrike og Storbritannia med det øiemed aa ordne politivesenet under fiskerierne i Nordsjøen utenfor territorialgrensene. De 3 kvartmil regnes fra lavvannsmerket langs strekningen av de respektive lands kyster og de øer og skjær som hører til. Norge gikk ikke med paa Nordsjøkonvensjonen, bl.a. fordi det ikke vilde opgi sin beregningsmaate for sjøgrensen. Den forskjellige opfatning mellem den norske og den britiske regjering førte til en hel del konflikter av noksaa alvorlig art. Allerede i 1911 blev en trawler "Lord Roberts" opbragt av "Heimdal" for ulovlig fiske i Varangerfjorden og blev ilagt en bot, og der blev ført prosess, hvor Norge vandt i første instans. Senere blev lagmannsrettens dom av kapteinen innanket for høiesterett, men sakens behandling blev utsatt efter anmodning av domfeldte, idet det lykkedes ved underhandling mellem regjeringerne aa komme til en ordning, uten at dog dette skulde præjudicere spørmaalet i sin almindelighet. Jeg nevner dette, for denne sak foranlediget at den britiske minister i 1913 tilstillet daværende utenriksminister Ihlen en note, hvori han paa vegne av sin regjering bragte i forslag en midlertidig ordning med hensyn til sjøterritoriets utstrekning, som forutsettes aa skulle gjelde inntil en almindelig internasjonal avtale om landenes sjøterritorier kunde bli avsluttet, og som lot urørt de prinsipper som de to regjeringer hver paa sin side fastholdt. Den britiske regjering vilde i tilfelle advare britiske fiskefartøier mot aa fiske i Varangerfjorden og i nogen del av Vestfjorden. Til gjengjeld skulde den norske regjering gi en tilsvarende advarsel til norske fiskefartøier om ikke aa fiske i de farvann langs den britiske kyst, hvor visse fiskemetoder er forbudt for britiske fartøier. Enn videre skulde den norske regjering forplikte sig til ikke aa forulempe britiske fartøier som fisker langs den norske kyst innenfor en avstand av 4 kvartmil, men utenfor 3 kvartmilsgrensen, med undtagelse av Varangerfjorden og Vestfjorden.

Den norske regjering svarte imidlertid i en note av 29. nov. 1913 at den ikke saa sig istand til ved en midlertidig ordning aa gjøre en endring i Norges aarhundreder gamle lovgivning som i sin bestemmelse om 4 kvartmilsgrensen var nøie knyttet til landets behov, og henstillet til den britiske regjering aa advare britiske fartøier mot aa fiske innenfor den norske 4 kvartmilsgrense. Spørsmålet hvilte; da verdenskrigen kom, blev spørsmålet ikke lenger aktuelt. Vi paa vaar side fikk det imidlertid presentert i en annen form. Hvorledes skulde vi stille oss hvor det gjaldt hevdelse av vaar nøytralitetsgrense? Skulde vi hevde en nøytralitetsgrense paa 3 kvartmil eller paa 4 kvartmil? Det var et meget vanskelig spørsmål. Vi kunde nemlig risikere at hvis vi hevdet den med makt mellem 3 og 4 kvartmil, kunde vi komme i vebnet konflikt fremforalt med Storbritanien. Den norske regjering gikk derfor en mellomvei. Den gav marinen ordre til aa hevde 4-kvartmilsgrensen, men ikke hevde den med makt utenfor 3-kvartmilsgrensen. Mellom 3 og 4 mil skulde den hevdes nærmest ved paastand paa fredelig maate. Innenfor 3-milsgrensen skulde den hevdes med vaaben. Heldigvis gikk dette godt. Der kom ingen konflikt mellom de krigførende og oss paa strekningen mellom 3 og 4 mil, og denne maate aa hevde den paa som jo betegner en meget stor svakhet, blev aldri kommunisert de fremmede makter. Saa sluttet krigen. Særlig i de to sidste vintre er vi midt oppe i lignende konflikter som vi hadde før krigen. England fisker, og England protesterer hvis noget fartøi blir grepet indenfor 4-milsgrensen; og en hel del noksaa ubehagelige tilfælder er opstaat, som endnu venter paa sin avgjørelse, og hvor paastand staar mot paastand og vi søker at regulere det ad venskabelig vei. Men spørsmålet er ikke ganske let; og det kan heller ikke sikkert sies hvorledes vor stilling vil bli hvis vi bringer disse spørsmål til voldgift. England har jo altid været meget strid paa dette omraade, og meget sterke uttrykk har jo været brukt i parlamentet, hvor Grey i sin tid brukte et saa sterkt uttrykk som at England vil gaa til krig, hvor det gjelder at hævde en international 3-milsgrense. Imidlertid har Stor-Britannien atter tat op dette spørsmål, som blev reist i 1913. De har nærmet sig os og spurt om der ikke kan naaes frem til en overenskomst hvorved denne strid kan bringes ut av verden, og om ikke det kan gjøres ved en speciel, helst uformel overenskomst mellom Stor-Britannien og Norge i paavente av at dette spørsmål i hele sin bredde blir løst internasjonalt. Vi har jo, hvor det gjelder disse grænser, en viss vanskelighet ogsaa med adresse i en anden retning, nemlig overfor Rusland. Like overfor Rusland vil vi gjerne følge Englands paastand om en 3-milsgrense, for vi vil gjerne ha ret til at fiske og fange saa langt mot land som mulig. Men Rusland hævder en 12-milsgrense; og Rusland paaberoper sig netop os, idet det sies til os: Likesaa visst som Dere hævder en vilkaarlig grænse utenfor den almindelige - nemlig paa 4 mil -, saa hævder vi en 12-milsgrense, fordi vore interesser langs Hvitehavet er saadanne, at vi ikke kan beskytte dem uten at vi har en 12-milsgrense. Som jeg vil komme litt ind paa naar jeg kommer til forhandlingerne med Rusland, har dette spørsmål været

mindelig jevnet over i de aar som er gaat. - Men Stor-Britannien har som sagt nærmet sig os. Der hviler et par uløste spørsmåal, som ikke er ganske lette; men de vil jo alle løses hvis man kan naa til en ordning. Den 29de mars 1924 foreslog den britiske minister paa vegne av sin regjering, at der mellem den norske og den britiske regjering indledes drøftelser for - i paavente av at spørsmåalet om sjøterritoriets utstrækning kan bli behandlet av en international konferanse - at søke opnaadd gjensidig forstaaelse angaaende sjøterritoriets utstrækning paa basis av at den norske regjering indskrænker sig til at hævde en territorialgrænse av 3 kvartmil, men til gjengjæld faar anerkjendt som norsk sjøterritorium visse store fjorde, særlig Vestfjorden og Varangerfjorden. Der skulde i tilfælde ikke sluttet nogen formel overenskomst om spørsmåalet, men kun en uformel avtale. - Læg merke til hvorledes denne note av iaar ligner noten av 1913. Dog strækker Stor-Britannien sig nu tilsynelatende noget videre, idet der i den første note bare tales om at man vil advare sine skibe mot at fiske i Varangerfjorden og Vestfjorden, mens man her vil anerkjende disse fjorde som norsk sjøterritorium. - Samtidig ønsker den britiske regjering drøftet spørsmåalet om indgaaelse av en lignende avtale, hvorved der forbydes norske trawlere adgang til visse omraader ved den skotske kyst, hvor det allerede nu er forbudt britiske trawlere at drive fiske. Det er altsaa noget i overensstemmelse med det som var ønsket i 1913. I en skrivelse av 5te april 1924 har utenriksdepartementet erkjendt mottagelsen av den britiske sendemands note og uttalt at regjeringen allerede har tat skridt til at faa tilveiebragt en utredning angaaende de spørsmåal som staar i forbindelse med den britiske regjeringens forslag. Handelsdepartementet har nu under utredning spørsmåalet om hvad vore fiskerier vil tape ved at man gaar til at opgi omraadet mellem 3 og 4 kvartmil - ja, vi opgir det jo ikke, men vi kommer altsaa til mellem den 3dje og den 4de kvartmil at risikere at maatte konkurrere med fremmede fiskere - og hvad vi vinder ved at faa endelig fastslaat at disse store fjorde er norsk territorium. Det kan tilføies - og det er ikke uten interesse - at den britiske sendemand - for egen regning, sier han - har reist spørsmåalet om hvorvidt det ikke kunde tænkes at Norge principielt opgav 4 kvartmilsgrænsen og gik over til 3 kvartmilsgrænsen mot at England samtidig anerkjendte som norsk sjøterritorium ikke alene de store fjorde, men ogsaa samtlige de strækninger mellem 3 og 4 kvartmilsgrænsen, som er av betydning for de norske fiskerier - de banker eller fiskepladser som maatte findes mellem 3 og 4 mils-grænsen. Nu skal der i september iaar i Stockholm bli avholdt et stort internationalt møte av "International Law Association", hvor der paa programmet er opført diskussion over et forslag til regler om sjøterritoriets utstrækning. Møtet er av privat karakter, og regjeringen har ikke anledning til at sende delegerte. Men der vil møte en række fremragende folkeretslærde, og det kan godt være at møtets resultater vil komme til at spille en rolle. Fra norsk side møter bl.a. høiesteretsassessor Th. Boye, som vil gi en almindelig utredning av den norske opfatning og de

norske synsmaater vedrørende sjøterritoriet. - Tilslut vil jeg opplyse om, at den ved lov av 30te september 1921 foretatte utvidelse av toldgrænsen mot havet til 10 kvartmil av hensyn til smuglingens bekjæmpelse ikke har møtt nogen innsigelse fra de utenlandske legationers side. Enkelte har dog forbeholdt sig sin handlefrihet i tilfælde av at deres undersaatters legitime interesser i henhold til international ret skulde komme til at lide under utøvelsen av toldkontrollen paa det utvidede omraade, - et meget naturlig forbehold. - Dette er et stort og interessant spørsmaal. Min mening er den, at vi skal gaa frem med den største forsigtighet og varsomhet; men vi skal ikke helt avskjære den invit som her er kommet fra engelsk side. Jeg skulde ha lyst til at faa nedsatt en ganske liten komite, bestaaende av paa dette omraade innsigtsfulde mænd, som fremforalt hadde kontakt med de norske fiskere, kjendte deres kaar og livsvilkaar og nød deres tillid - for sammen med tilsvarende folk fra engelsk side at drøfte dette spørsmaal om en modus vivendi, som maatte gjøres i former, som ikke foregrep vor stilling, naar spørsmålet i sin tid løstes internasjonalt. Hvorledes da regjeringen, som maatte forholde sig meget reservert like overfor disse forhandlinger og forbeholde sig sin fulde frihet like overfor det mulige resultat, som disse forhandlere kom til - hvorledes da regjeringen skulde stille sig, det blir et spørsmaal, som maa undergives meget nøie prøvelse og overveielse. Jeg kan tænke mig, at en ordning her vilde kunne medføre visse fordele, naar vi kom til en international løsning. Hvis vi like overfor det land, som har de største interesser paa disse omraader, Storbritannien, har faat en ordning, som sikrer som norsk territorium ikke alene vore fjorde, men ogsaa fiskepladser utenfor 3 milsgrænsen, vil det bety saa meget, naar vi kommer til de store, internationale forhandlinger, at det kanskje vil være en fordel, noget vi har i haanden, for vi skal huske paa, at internasjonalt gaar opfatningen mere og mere i den retning, ledet som denne opfatning er av verdens mægtigste sjørike, at 3 milsgrænsen skal være den internationale, og hvis da denne internationale opfatnings fortolkning av de brede fjordgap skulde gjøres gjældende for Norges vedkommende, vilde det være overmaade vanskelig og beklagelig for vort virke langs vor kyst. Jeg har som sagt været inde paa den tanke og i forbindelse med dette arbeide ganske særlig tænkt paa en speciel mand, og det er tidligere fiskeridirektør, professor Hjort, som her sitter inde med kundskaper, med forbindelser baade her og i England, og med en interesse for disse spørsmaal, som meget faa norske mænd er i besiddelse av. Jeg nævner dette allerede idag, og jeg nævner det spesielt, fordi Hjort er min svoger.

Jeg er nu færdig med det, jeg har at si for dette spørsmåals vedkommende, og jeg gaar da over til det næste, det er

De administrative skridt, som Grønlandsoverenskomsten foranlediger fra norsk side. Jeg behøver ikke at gjennemgaa Grønlandsoverenskomsten, hvad den indeholder, dertil er den altfor ny for alle, men det er nødvendig - og det var noget, som konstitutionskomiteen var opmerksom paa og selvfølgelig

ogsaa regjeringen - at vi snarest mulig vedtar skridt, som præciserer norske borgeres stilling paa Øst-Grønland, overensstemmende med overenskomsten. Efter den utredning, som foreligger i utenriksdepartementet, bør og maa dette ske ad lovs vei. Grønlandsoverenskomsten vil bli kundgjort i "Lovtidende", den vil paa den maate bli kjendt for alle, men de forholdsregler, som skal iagttages av norske borgere, som driver fangst paa Øst-Grønland, maa fastsættes i lovs form, og vi tror, det er saa meget heldigere at faa en slik lov noksaa snart, for den vil præcisere meget sterkt Norges ret til at gi love paa dette omraade ut fra sin opfatning av at dette omraade er terra nullius. Dette er saa meget mere ønskelig som jo Danmark forbeholder sig ret til at gi love - de fremmer kanskje sin administrationslov - og ogsaa vi bør derfor præcisere vor ret til at gi love paa dette omraade. Saa snart overenskomsten var vedtat i Danmark eller kort tid bakefter blev der derfor skrevet til justisdepartementet med anmodning om at foranledige utfærdiget en lov om iverksættelsen av Grønlandsoverenskomsten. Den vil da bli forelagt Stortinget, naar den er færdig. - Jeg er ængstelig for, at hele denne oversigt skal bli for lang, og derfor gaar jeg ikke nærmere ind paa Grønlandsspørsmålet, skjønt det er endel detaljer, som kunde ha interesse, men jeg tror, at dette er tilstrækkelig, forat Stortinget kan faa vite, at regjeringen arbeider med det og er opmerksom paa de forholdsregler, som Grønlandsoverenskomsten av sig selv medfører for Norge.

Det næste punkt er

Folkenes Forbunds 5. forsamling.

Desværre kan vi heller ikke iaar gjøre færdig instruksen for de delegerte, før Stortinget gaar fra hverandre. Hver gang har Stortinget beklaget sig over dette og med rette, men saken er, at de dokumenter, hvorpaa instruksen sluttelig skal bygges, kommer saa sent fra Genf, at Stortinget gaar fra hverandre, før en instruks kan gjøres færdig, men vi kan selvfølgelig lægge frem de generelle linjer for instruksen, og det er det, jeg skal gjøre.

Det viktigste, som forsamlingen iaar vil komme til at beskæftige sig med, vil sandsynligvis være spørsmålet om indskrænkninger i rustningene. Der har vi lord Robert Cecil's forslag til garantitraktat. Den gik jo ut paa, at Folkeforbundets magter skulde bli enige om ved militær hjelp at motsætte sig et angrep fra en tredje magt paa et av forbundets medlemmer, naar det angrep maatte sies at være et uberettiget angrep. Derigjennem mente han, at den sikkerhet, som dette betød, at alle militært forsvarte den angrepne, skulde medføre en nedsættelse av rustningene. De norske delegerte har straks motsatt sig denne tanke. Imidlertid blev det besluttet at der skulde stilles forespørsel til samtlige Folkeforbundets medlemmer om deres stilling til en slik garantipakt, og svarene løper ind nu i disse dage til Genf. En hel række land har stillet sig meget kjølig og avvisende og de smaa land alle som en avvisende. De mener, at den militære forpligtelse, som dette kan paalægge et litet land og virkelig paalægger det, kan de ikke binde sig til. Allerede som forbundspakten er, er den ikke fri for visse forpligtelser av

betænkelig art. Skulde man indgaa paa en garantitraktat av en saa utpræget militær art som denne, vilde det møte uvilje og ikke være uten risiko for den sympati, hvormed man omfatter forbundet. Svar, overensstemmende med denne tankegang, er koncipert, drøftet av regjeringen, forelagt de delegerte og vil bli avsendt en av dagene. Ogsaa Storbritannien har meget bestemt i en lang begrundet forestilling avvist denne garantitraktat, som det mener ikke vil bli til fremme av avrustningen, men kanskje tvertimot for Storbritanniens vedkommende vil øke rustningene, idet det fremholdes sterkt i selve garantitraktatens forutsætninger og præmisser, at da det jo maa handles hurtig kan man tenke sig at den militærhjelp som først og fremst trenges er flaaen tilsjøs og flaaen i luften, og Storbritannien mener at det vil formodentlig da bli en slags Europas politi som først tilkalles. Arbeiderregjeringen har meget utførlig begrunnet sin avvisning av dette forslag. Det spørsmål vil altsaa komme opp til drøftelse igjen i Genf, men vaare delegertes stilling der er git. Derimot er der andre dele av dette rustningsspørsmål som kan faa megen interesse, og det er de tanker som Lange og Munch har vært inne paa, nemlig en rustningsinnskrenkning som omfatter utgiftene, at utgiftene til rustning skal nedsettes, skal gaa nedover litt efter litt slik at de pengemidler som anvendes til forsvaret skal forminskes. Nogen større stemning for aa faa det gjennom nu tror jeg imidlertid ikke der er, men der vil vaare folk stille sig velvilligere enn hvor det gjeller en garantitraktat.

For sjørustningenes vedkommende er der jo tale om ennu en ny overenskomst. Der var en konferanse i Rom ifjor som ikke førte til noget. Man har jo Washingtonoverenskomsten. Man taler om en "Holiday", en hviledag for rustningenes vedkommende, men ogsaa det ligger noksaa eiendommelig an. I det hele tat synes jeg at slik som den internasjonale situasjon for øieblikket er knytter det sig ikke meget haap til stor fremgang hvor det gjeller nedsettelse av rustningene. Det kan meget godt være at de smaa lande der kan gaa i spissen og bør gaa i spissen.

Saa er der spørsmålene om den faste domstol for internasjonal rettspleie om obligatorisk voldgift for visse arter tvistigheter. Der har 15 stater, deriblant Norge, sluttet sig til, men ennu ingen stormakt. Saa er der endelig spørsmålet om nye staters optagelse, og der vil de norske delegerte i likhet med tidligere aar gjøre alt hvad de kan for at de makter som staar utenfor kommer med, og da først og fremst Tyskland. Vi hadde ivaar besøk av forbundets generalsekretær, som gjorde officielle visitter til flere regjeringer, og vi hadde tenkt aa henlede vaare delegertes opmerksomhet paa at de kanskje burde foranledige at resultatet av disse generalsekretærens besøk hos de forskjellige regjeringer blev lagt frem som en meddelelse til forsamlingen. Likesaa maa vaare delegerte bestræbe sig paa aa faa utgiftene ned. Budgettforslaget for 1925 viser en nedgang paa vel 2 millioner gullfrancs sammenlignet med inneværende aars. Regnskapet for 1923 viser et overskudd paa nesten 2 800 000 gullfrancs, saa det later til de driver noksaa økonomisk og

kanskje kan være et eksempel for enkelte land som er medlemmer i forbundet. - Jeg tror dette kan være tilstrekkelig.

Jeg kommer nu til det siste spørsmål, men ikke det minst interessante, og det er vaare forhandlinger med Rusland. Jeg tror desværre at vaar anerkjennelse av Rusland de jure kom litt for sent. Jeg tror det hadde været heldig om den var kommet noget tidligere om ikke mer enn en uke før, men dermed er intet aa gjøre. Stillingen var slik at det maatte overveies nøie før man gikk til det skridt. Men naar jeg sier dette er det fordi Rusland i forhandlinger med fremmede land synes aa ville sette en grense som er noksaa vilkaarlig mellem de land, som anerkjente Rusland før 15de februar og de som anerkjente det efter. Vi staar paa grensen. Vi sier det var før, og de sier det var efter. Denne dato er noksaa viktig, for Rusland vil stille de lande som anerkjente det efter 15de februar i en noget ugunstigere klasse enn de som anerkjente det før 15de februar. Vore forhandlinger har ikke vært lette. De har vært langvarige og vanskelige og resultatet er ikke egentlig gunstig. Jeg synes ikke at vi er kommet meget nærmere hvor det gjeller vaare store interesser. Den 19de juni til 14de juli foregikk forhandlingerne i Moskva. Stortinget kjenner de delegerte. De blev opdelt i to arbeidsutvalg. Det ene utvalg behandlet spørsmålene om pomorhandelen, om fangst og fiske i farvannene nordenfor Rusland og om toll paa fisk og fiskeprodukter ved innførsel fra Norge til Russland. Alle de andre spørsmål blev behandlet i det annet arbeidsutvalg. Forhandlingene har hittil bare angaaet spørsmålet om aa istandbringe en handels- og sjøfartstraktat til avløsning av den midlertidige traktat av 1921. Spørsmålet om private krav i anledning av Sovjetregjeringens konfiskasjon av norsk eiendom i Russland har ikke vært berørt. Der har ikke vært nogen instruks om aa berøre det spørsmål. Dette er vel gjort ut fra den riktige forutsetning at det vi kan opnaa der blir intet annet enn mestbegunstigelse med andre lande, og det er et saa vanskelig og innviklet spørsmål at naar vi blir stillet like med andre lande faar vi være fornøiet. Og den tidligere regjering har vel ikke villet yderligere vanskeliggjøre disse allerede før vanskelige forhandlinger ved aa bringe inn det spørsmål. Jeg sier altsaa dette ikke fordi jeg er uenig med den forrige regjering, for jeg er ganske enig, men jeg sier det for at ikke dette som saa meget annet skal misbrukes politisk; jeg har set nu meget nylig et angrep paa mig som handelsminister fordi jeg avsluttet traktaten av 1921 og fordi de private krav ikke da var tilgodesett. Man vil forstaa hvor urimelig, hvor ugrunnet et slikt angrep er naar man nu vet, at efter at vi har anerkjent Russland de jure har den forrige regjering ikke kunnet gi nogen instruks om at disse spørsmål skulde tas med i forhandlingene. Handelstraktaten av 1921 var god og fordelaktig for sin tid, det har erfaring vist. Kunde den nye traktat, nu efterat vi har anerkjent det de jure, bli saa god som den traktat var saa tror jeg vi alle skal være vel tilfreds.

Paa en række punkter opnaades enighet mellem de 2 delegationer, men paa mange og meget væsentlige punkter viste det sig imidlertid ikke mulig at komme til enighet i Moskva.

Den norske delegation fandt det derfor nødvendig at reise hjem for at kunne konferere mundtlig med regjeringen, før den fortsatte diskussionen om disse spørsmål. Forhandlingerne blev derfor utsat indtil videre, og det er overlatt til de to regjeringer at træffe nærmere bestemmelse om tid og sted for de fortsatte forhandlinger. De fortsatte forhandlinger skal efter international kutyme foregaa i Kristiania. Jeg er meget interessert for at forhandlingerne skal optas nogenlunde snart, og jeg er sikker paa, at Ruslands herværende repræsentant deler denne interesse og lyst. Der opnaades i Rusland enighet om de fleste spørsmål av mere almindelig traktatretslig karakter, i alt væsentlig overensstemmende med det norske utkast. Saaledes blev det norske forslag til ordning av den diplomatiske og konsulære repræsentation vedtat uforandret. Bestemmelser om undersaaters adgang til indreise og til at utøve næring og drive handel inden det andet land blev likeledes vedtat. Det samme gjælder en række detaljerte bestemmelser om mestbegunstigelse for undersaatere og selskaper. Ingen av de nævnte bestemmelser om undersaatere berører de gjældende regler om erhvervelse av pasvisum, som der ikke ved traktaten blir gjort nogen forandring i. Delegationerne blev videre enige om forskjellige bestemmelser som har til øiemed at sikre det ene lands undersaatere i det andet land blandt andet ved at fritta dem for militærtjeneste og for tvungen tilslutning til fagforeninger og ved at tilsikre dem adgang til fri utreise. Blandt de omtrent 20 artikler som der er opnaadd enighet om, findes desuten bestemmelser om anerkjendelse av private voldgiftsklausuler og om effektuering av voldgiftskjendelser, om undersaaters og selskapers retsstilling med hensyn til rettergangen i det andet land, om behandling av arv som undersaatere har efterlatt i det andet land og om post- og telegrafforbindelsen mellem landene. Enkelte andre bestemmelser er godtat av den russiske delegation, men av den norske delegation henvist til avgjørelse av den norske regjering, som endnu ikke har truffet endelig bestemmelse. Dette gjælder blandt andet regler om fritagelse for krigskontributioner og militære rekvisitioner, om betingelserne for konfiskation og rekvisition av privat eiendom og om beskyttelse av den industrielle, literære og kunstneriske eiendomsret.

Skibsfarten er søkt fremmet og beskyttet ved en række bestemmelser. Det har lyktes at faa national behandling gjensidig for norsk og russisk skibsfart. Undtat er imidlertid kystfarten. Dette vil ikke ha nogen betydning, tvertimot, vi vilde gjerne at kystfarten skulde gjensidig undtas, hvis kystfarten i de to land var ensartet; men for det russiske rikets vedkommende har man noget som kan kaldes for den store kystfart. Her har vi bare den lille kystfart fra sted til sted inden vort eget land, men for det russiske rikets vedkommende er det noget, som kan kaldes den store kystfart, det er farten mellem Østersjøhavnene, Sortehavet, Det hvite hav, ja, til og med mellem det europæiske Rusland og Øst-Asien. Den store kystfart ønsker ogsaa russerne undtat. Der har vi for vor part maattet kræve ialfald mestbegunstigelse. Helst vilde vi krævet at den store kystfart var aapen for det norske flag. Vi har

tidligere hat trafik ikke mindst fra Rusland paa Wladiwostock, vi har ogsaa tildels hat fart paa Sortehavet fra Østersjøhavnene og omvendt, vi har ogsaa hat fart paa Sortehavet fra Wladiwostock, men det tror jeg nærmest var ved tilladelse; det var den russiske frivillige flaaete, som da fragtet skibene. Det tør jeg imidlertid ikke paastaa, men sikkert er det, at vi har deltat i den store kystfart. Nu vil ikke Rusland gi os mestbegunstigelse, og det er det, som er betænkelig, for derved vil England, som er av de land, som har anerkjendt Rusland de jure før 15. februar, kanske kunne faa en ret til den store kystfart, som vil kunne skade vore interesser. Vi kan ikke slutte avtale med noget land, hvor vi stilles ugunstigere for vor sjøfart end Storbritannien. Storbritannien er vor største konkurrent, en meget loyal konkurrent, men dog vor største konkurrent paa alle have. Vi kan ikke ved en traktat stenges ute fra noget hav, saa det er en uforbikommelig betingelse at det for den store kystfarts vedkommende gis os enten adgang til at drive den eller mestbegunstigelse, slik at intet andet land kan faa en særret til at drive den store kystfart. Dette spørsmaal er endnu ikke løst, mens alle andre spørsmaal vedkommende sjøfarten synes at være ganske gunstig løst.

Hvad dernæst handelsforbindelsen mellem de to land angaar, maa man erindre, at der er visse vanskeligheter, fordi den russiske handel er monopoliseret. Det gjør, at fri handel som mellem andre land ikke kan etableres; men det har vist sig i vor omsætning med de russiske monopoler, at de drives noksaa forretningsmæssig; de er kurante og greie i sine oppgjør, og jeg vet ikke, at det har hændt, at det, som Rusland har skyldt os, ikke er blit betalt. De har været meget fair, eller like fair som hvilket som helst andet land, hvor det gjælder handel. Man har forsøkt at faa en gunstig løsning med disse faktiske forhold for øie, særlig rettigheter for handelsreisende og private handelsrepræsentanter og med en bestemmelse, som skulde sikre en eventuel norsk handelsrepræsentation i Moskva samme handelsrettigheter som den russiske handelsrepræsentation har i Norge. Men det er ikke lykket at faa den russiske delegation med paa alle disse forslag. Det er ikke lykket at faa den russiske delegation til at gaa med paa forslagene om rettigheter for handelsreisende og for private handelsrepræsentanter. Den russiske delegation har fremsat motforslag; men disse har man fra norsk side ikke godtat, og saken henstaar fremdeles uavgjort for dette spørsmåls vedkommende. Russerne har paa sin side forlangt diplomatiske rettigheter for sine handelsagenter i Norge - eventuelt for et begrænset antal av dem - men den norske delegation har bestemt avslaat at gaa med paa en saadan bestemmelse (som forøvrig allerede er godtat av Italia i traktaten av 7de februar iaar). Man har fra norsk side alene villet gi diplomatiske rettigheter til chefen for den russiske handelsavdeling av den herværende russiske legation, hvilket den russiske delegation har erklært for utilstrækkelig. De to delegationer er forøvrig kommet overens om bestemmelser angaaende mestbegunstigelse for alt som angaar handelsforbindelserne mellem de to land, derunder ogsaa mestbegunstigelse for told- og

utførselsavgifter. Den russiske delegation er dessuten gaat med paa en bestemmelse, hvorefter varer som blir indført til eller utført fra Rusland paa norske skibe, ikke skal være undergit andre eller høiere avgifter end om de var transportert paa russiske skibe.

Videre er de to delegasjoner kommet overens om en bestemmelse angaaende mestbegunstigelse for transport, mens den norske regjering ennu ikke har tatt endelig standpunkt til delegasjonens forslag til regler om transitt.

Som det vil erindres, anerkjente den norske regjering Sovjetregjeringen de jure blandt annet paa betingelse av at der senere skal forhandles om en handels- og sjøfartstraktat bygget paa prinsippet om mestbegunstigelse. Stortinget er av den tidligere utenriksminister gjort bekjent med hvorledes Sovjetregjeringen senere har villet fragaa denne betingelse, som inneholdes i den avtale som er undertegnet av dens herværende representant. Den har nemlig fra den mestbegunstigelse som den tilbyr Norge, villet undta fordele som den gir land som har anerkjent den de jure før den 15. februar iaar. Russland skulde med andre ord i kraft av traktaten kunne gi gunstigere betingelser til disse land, saaledes for eksempel til England, Tyskland og Italia. Mot dette forsøk paa aa fragaa en overtatt traktatforpliktelse har den norske regjering protestert. Og den norske delegasjon har i Moskva paa det bestemteste motsatt sig aa gaa med paa en slik undtagelse, som vilde gjøre mestbegunstigelsen praktisk talt illusorisk for Norge. Dette spørmaal staar fremdeles uavgjort. Men man burde fra norsk side kunne ha lov til aa tro at Sovjetregjeringen ikke lenger vil fastholde dette standpunkt, som ikke stemmer overens med en traktatforpliktelse den har overtatt. - Ialfall er det min tro at spørmaalet vil kunne løses paa den maate at der blir opregnet en rekke mestbegunstigelser for vaare interesser, slik at hvis man ikke faar en generell mestbegunstigelse, saa faar man tilstrekkelige ting inn under mestbegunstigelsesklausulen og er derved gardert.

Hvad pomorhandelen angaar, saa har det ikke lykkedes der aa naa til en ordning; men jeg maa si at jeg tror nok det naaes. Russland var villig til aa tillate license for et bestemt kvantum fisk, som først blev satt til 150 000, senere til 300 000 pud; men det var et kvantum som delegasjonen fant for litet. Vi forlangte et minste kvantum av 1 million pud aarlig, og enighet herom er ikke opnaadd. Imidlertid har vi idag, tror jeg, vedtatt den kreditgaranti som var paa tale, og den omfatter 6 000 tons, hvilket er et kvantum som svarer til nesten 400 000 pud, - atter et bevis paa at Russland trenger vaar fisk deroppe. Saa jeg tror nok at med denne avtale, denne garantiforretning i haanden, vil vi kunne overbevise dem om at det kvantum som her er nevnt, er for lavt.

Den russiske delegasjon har erklært sig villig til, uten gjensidighet aa traktatfeste for en tid av 3 aar de nuværende russiske tollsatser for saltfisk, klippfisk og tørfisk og for sild samt til aa nedsette tollen for norske kippers til det halve, naar de blir innført til Murmansk. Dessuten gikk den med paa at den reduserte tollsats for "treska" - det er al

norsk salt-fisk - ogsaa skal omfatte en rekke andre fiskesorter ved innførsel til havner ved Nordishavet og Hvitehavet. Den norske delegasjon krevet imidlertid at de forannevnte nugjellende tollsatser for saltet sild, saltfisk, tørfisk og klippfisk ikke skulde forhøies i traktattiden; dessuten krevet den i traktattiden 90 procent nedslag i tollen for forskjellige fiskekonserver, hvorfor tollen nu er 125 rubler pr. 100 kg. eller helt prohibitiv. Noget endelig resultat med hensyn til disse spørmaal er ennu ikke opnaadd.

Hvad nu endelig fangst og fiske i farvannene nordenfor Russland angaar, Hvitehavsspørmaalet, gikk det norske forslag ut paa at norske undersaatte skal ha rett til fritt aa drive fangst og fiske inntil en avstand av 3 nautiske mil fra kysten, deri innbefattet Karahavet og Hvitehavet inntil linjen Kap Voronov - Kap Sosnovits. Den russiske delegasjon var imidlertid ganske uvillig til aa løse spørmaalet om utstrekningen av sjøomraadet overensstemmende med det norske forslag. Den fastholdt at det russiske sjøomraade er 12 nautiske mil, og hevdet at Hvitehavet er et russisk innhav. For aa undgaa disse prinsipielle uoverensstemmelser fremsatte den norske delegasjon et subsidiært forslag om konsesjon paa minst 5 aar paa fangst helt inn til kysten mot en lav avgift pr. deltagende nettoregisterton. Dette forslag blev av den russiske delegasjon oversendt til den russiske konsesjonskommisjon, som ennu ikke har gitt noget svar.

Den norske delegasjon krevet dessuten mestbegunstigelse for fangst og fiske og for utstrekningen av sjøomraadet i det hele. Den russiske delegasjon vilde imidlertid i denne henseende sondre mellom fangst og fiske, idet den for fangst alene vilde yde samme behandling som er eller vil bli innrømmet et tredje land med hensyn til fangst. Og hvad fiske angaar, vilde den bare tilsikre mestbegunstigelse forsaavidt angaar de fordeler som maatte tilstaaes en tredje stat ved en traktat. Den russiske delegasjon var saaledes blandt annet uvillig til aa tilsikre Norge samme territoriale løsning med hensyn til norske skibes fangst, som den maatte tilstaa en tredje stat forsaavidt angaar fiske. Den vilde dessuten ha alle regler herom begrenset til aa omfatte nord-russiske farvann. Da den norske delegasjon fant det russiske standpunkt uantagelig, naadde man ikke til nogen løsning av dette spørmaal.

Som det vil sees, er man allerede kommet et stykke paa vei i forhandlingene; men der staar sandelig meget tilbake. Jeg vil si det er 3 spørmaal som i disse forhandlinger trenger sig paa som de viktigste, og som maa finne en tilfredsstillende løsning. Det er for sjøfartens vedkommende spørmaalet om den store kystfart, hvor vi maa ha mestbegunstigelse, det er spørmaalet om pomorhandelen, og det er spørmaalet om Hvitehavsfangsten. Kan de tre spørmaal løses tilfredsstillende, saa er vi meget nærmere en gunstig handelstraktat enn vi er idag. Naar der i Hvitehavet skilles saa sterkt mellom fiske og fangst, saa skyldes det den omstendighet at England driver traalfiske, og der har Russland maattet gaa med paa at de faar drive helt inntil 3 milsgrensen, - ut fra den engelske opfatning. Vi driver ikke

fiske, men vi driver fangst, og for fangstens vedkommende har Russland ikke villet gaa med paa aa innskrenke sin 12 mils grense. De sier at vi skal faa samme fordele som et annet land; men da vi er det eneste land som driver fangst, betyr det litet, og vi kan ikke overføre de fordele som England har for fiskets vedkommende, til vaare fangstinteresser. Som Stortinget vil se, gjælder det her noksaa innviklede spørsmaal, og det kan godt være, at til syvende og sist vil den beste løsning være at man tar praktisk og forretningsmessig paa spørsmaalene, faar dem løst midlertidig paa en forretningsmessig og hensiktsmessig maate og lar andre spørsmaal, som vistnok har stor teoretisk betydning, hvile til fordel for de praktiske. Sikkert er det at fra norsk side vil forhandlingene bli drevet med full forstaaelse av stillingens vanskelighet, og det er aa haape at der ogsaa fra russisk side blir vist samme velvilje og samme lyst til aa naa til et resultat. Men Russland maa være opmerksom paa at vaart lands stilling i internasjonale forhandlinger, og hvor det gjæller traktatpolitikk, er saa god som hvilkensomhelst stormakts, og vi vil ikke vis à vis Russland bli stillet paa et lavere trinn og behandlet paa en annen maate enn de behandler en stormakt. I denne henseende forlanger vi absolut aa bli behandlet paa samme maate, og i den henseende vil den norske regjering være meget fast og bestemt.

Bugge: Saavidt jeg forstod den ærede statsminister, saa nævnte han muligheten av at der under forhandlinger med England angaaende territorialgrænsen bl.a. kunde melde sig et alternativ, nemlig at Norge kunde anerkjende 3-mils grænsen, mot at England paa sin side anerkjendte at Varangerfjorden og Vestfjorden skulde være fritat for fiske av engelske fartøier, det skulde være udelukket at England skulde faa bevæge sig ind paa disse fjorde. Jeg vil faa lov til at gjøre opmerksom paa at en anden meget stor havbugt ogsaa er av uhyre stor betydning for fiskerierne i Finmark, nemlig den havbugt som dannes av det ytterste punkt paa Magerøen og Nordkyn. Det er en bedrøvelse at se hvorledes store engelske trawlere ligger og arbeider indover der, kanskje ikke saa meget for den fangst eller ikke alene for den fangst som de optar, men ogsaa fordi havbunden der totalt ødelægges av trawlerne. Ved det at de kommer pløiende ind over den bund der, saa skyr fisken fuldstændig disse havomraader. Dette er et omraade som nødvendigvis maa fredes helt og holdent for trawling, og jeg kan ikke si andet end at det vil komme til at støte paa adskillig motstand, saafremt strækningen fra Nordkyn og østover til Vardø med de gode havfiskebanker utenfor Berlevaag, utenfor Syltefjord - de banker som ligger utenfor 3-mils grænsen, men indenfor 4-mils grænsen - skal kunne stilles frit til disposition for den engelske trawling. Det vil komme til at virke meget ødelæggende for fiskeribedriften, og jeg tror at det ikke alene er et enstemmig krav fra fiskerne om at dette maa hindres, men et krav som den aller væsentligste del av fiskeribedriftens mænd slutter sig til. - Jeg vil faa lov til at benytte anledningen til at henlede

opmerksomheten paa det ønske, det bestemte krav som har været stillet fra Finmark om at straffebestemmelserne for ulovlig trawling maa skjærpes. Som man vil erindre, har de lokale domstole sat ganske strenge straffe for ulovlig trawling - jeg holder mig her kun til den ulovlige trawling. Men Høiesteret har desværre set sig nødsaget til at ændre dommene, lette straffene for dem som har trawlet ulovlig. Jeg er bekjendt med at der under den netop avgaaede regjering har været igang adskillig arbeide for at kunne faa skjærpet disse straffebestemmelser. Det har desværre ikke lykkedes at føre dette arbeide frem til noget resultat, og det er en stor skuffelse for befolkningen der oppe at Stortinget nu skal gaa fra hverandre uten at ha faat behandlet dette vigtige spørsmaal, og jeg vil saa indtrængende jeg kan, henstille til regjeringen nu at sørge for at skaffe midler til at opretholde de straffe som de lokale domstole finder at maatte idømme for ulovlig trawling. Jeg kan si at jeg ialfald ikke personlig er nogen elsker av administrative indgrep, men jeg vil gjøre opmerksom paa at der ved mange forskjellige anledninger har været grepet ind fra administrationens side paa mange omraader, og da bør administrationen ogsaa ha en fast haand overfor det ulovlige fiske som foregaar i Finmark, og ikke vanskeliggjøre arbeidet for de lokale domstole, de som i første række kjender til hvor skadelige disse forhold er. Jeg vil be om at administrationen styrker de lokale myndigheters ihærdige arbeide for at hjelpe fiskeribedriften og for at bevare for den hvad den har.

W. Konow: Der blev av den ærede statsminister og utenriksminister uttalt endel om den forrige statsminister, hr. Berge, og han citerte hans uttalelse paa Skarnes med den kritik som tildels var ført mot den traktat som var avsluttet med Frankrike. Jeg kan spare mig at gjengi statsministerens uttalelse om hans citat eller referat av hvad statsminister Berge har uttalt, men den ærede statsminister maa forstaa, at hr. Berge som ikke var medlem av Stortinget i 1920-1921 - hr. Johan Ludwig Mowinckel var det heller ikke - staar aldeles frit likeoverfor den traktat som da blev avsluttet. Den daværende høireregjering og vi andre, som fulgte den, vi var i virkeligheten under en tvangssituation. Forbudet var vedtat i Norge og der maatte forhandles paa grundlag av den vedtagelse. Man maatte gaa paa den traktat med Frankrike for overhodet at faa traktater med Vinlandene. Det var den mildeste, den svakeste. Men det er jo fuldstændig rigtig, hvad statsminister Berge sier, at for enhver, som har staat utenfor, som ikke stod i den tvangssituation, hvori Stortingets høire og frisindede venstre dengang stod, er det sandhet. Det som vil bli tilbake av den forbudspolitik, som er ført, er i virkeligheten den sandhet, som Abraham Berge sa paa Skarnes. Nu synes jeg, at den ærede statsminister maatte forstaa det saarende i den uttalelse likeoverfor høire og frisindede. Han burde ikke ha sagt dette her, at vi skal øve nogen kontrol med den statsminister, som vi har støttet den hele tid i hans politik mot forbudet. At det for statsminister Mowinckel stiller sig anderledes, han, som har dannet en regjering paa

forbudet og derved har bragt vore finanser i den fortvilede stilling, som de nu er i, det forstaar jeg. Men han skulde ikke ha sagt dette, rettet denne tilsyneladende appel til os; for han visste jo godt, at den vilde vi ikke følge.

Hagb. Lund: Statsministeren kom i sin meddelelse om Rusland ogsaa ind paa spørsmålet om de private krav. Det er vel intet, som ute i almenheten - i hvert fald i en stor del av pressen - kommer saa stadig tilorde som spørsmålet om de private krav og hvad delegationen har gjort med dem og hvad der i det hele tat kan vindes for disse. Forholdet var, at delegationen før den reiste til Rusland hadde dette spørsmaal oppe til drøftelse og at man der efter flere møters forhandlinger - ikke mindst paa grund av at industriforbundets representant paa industriforbundets vegne meddelte, at det ønskeligste var, at man ikke tok med de private krav - blev enig om og vi holdt ogsaa den forrige regjering à jour med det, at vi ikke vilde ta med de private krav; det var overensstemmende med disse kreditorers interesse og ønske paa den tid. Vi kunde saa meget tryggere gjøre det, som vi har mestbegunstigelse i disse, og hvis England opnaadde en gunstig ordning av de private krav, saa vilde det ipso jure komme ogsaa os tilgode. Det er aarsaken til, at disse private krav ikke blev berørt, og fordi vi visste, at det var et saart punkt, som kunde gjøre, at forhandlingerne ogsaa forøvrig kunde komme til at bli endnu vanskeligere end de viste sig at være.

Jeg skal ikke komme ind paa de forskjellige punkter av forhandlingerne. Hr. statsministeren har git et referat av disse, som i ett og alt er helt ut korrekt. Jeg skal kun bemerke, at det var overordentlig tunge og vanskelige forhandlinger at drive, og naar vi ikke er kommet længer i resultatet med hensyn til disse hovedspørsmaal, saa er ikke det de norske forhandleres skyld. Jeg kan nævne et enkelt eksempel for at vise, hvorledes russerne kunde forhandle. Russerne forlangte til at begynde med eksteritorialret for alle sine handelsagenter og representanter saavel for dem, som var tilknyttet legationen i Kristiania, som for dem, som var knyttet til delegationen oppe i Vardø. Vi spurte, hvad de til gjengjæld vilde gi os. De meddelte, at de vilde ikke engang gi tilladelse for os dengang til at ha en handelsattaché i Rusland. Enhver vil forstaa, at dette er jo ikke forhandlinger; det blir jo mere et magtsprog. Men vi kom da fra dette, vi fik da lirket med det, saa de da opgav disse paastande. Det er mit haab som det er min tro, at det vil gaa saadan, at de etterhaanden blir lempeligere og mere imøtekommende og at vi da skal kunne komme til et resultat paa omraader, som er overordentlig viktige for os. Til at begynde med sa de, at de trængte ikke nogen russebehandlet fisk; de skulde selv begynde at fiske, de skulde forsyne hele Murmankysten og hele kysten bortover til Archangelsk med fisk selv. Saa bød de os 150 000 pud - det kunde vi ikke akseptere; de gik op til 300 000; der blev de staaende. Det er jo bare en brøkdel av, hvad de tidligere har kjøpt og av hvad Finmarken producerer av russebehandlet fisk. Jeg har det haab og den

tro, at de senere vil øke kvantumet. Da vi var derborte, saa trængte de ikke fisk; de skulde ikke kjøpe fisk. For 8 dage siden kom der telegram om, at de vilde ha indpaa 400 000 pud - det er indpaa 6 000 tons, 6 millioner kg. - det er altsaa mere end deres forslag til overenskomst gaar ut paa. Jeg nævner dette for at si, at alt er paa et foreløbig standpunkt, og jeg vil haabe, at det vil lykkes os at faa de russiske forhandlinger overført hit til høsten. Vi understreket det saa energisk som vi kunde. De sa, at de vilde gjerne imøtekomme dette; men paa den anden side maatte vi ogsaa være fortrolige med, at det kunde være mulighet for, at forhandlingerne ogsaa vilde bli ført i Moskva. Imidlertid har jeg det haab og den tro, at vi skal faa forhandlingene over her til Norge, hvad der paa mange maater vilde være det bedste for os - for ikke at tale om, at det vilde være det billigste for statskassen.

Statsminister Mowinckel nævnte angaaende eventuelle forhandlinger med England spørsmålet om 3-milsgrænsen, og jeg forstod ham derhen, at han i virkeligheten var en tilhænger, en ven av, at man nu kom til ordnede forhold og at man fik gjennomført 3-milsgrænsen saa at si uten undtagelse, - der var rigtignok nævnt nogen undtagelse for fiskebankerne deroppe. Med hensyn til det vil jeg si, at jeg er helt ut enig med hr. Bugge i, at kan man ikke faa undtat fiskehavet fra Nordkyn eller Honningsvaag østover bort til Vardø, saa at territorialgrænsen der sættes som nu til 4 mil, saa vil jeg advare paa det bestemteste mot, at man indlater sig paa forhandling om 3-milsgrænse paa denne kyststrækning. For det er paa denne strækning og ikke mindst paa strækningen fra Berlevaag til Vardø, at de engelske trawlere efter mørkets frembrudd om høsten er en plage av de store.

De har ødelagt mange fiskevær for os og de har drevet sin trafikk ifjor vinter paa en saa skandaløs maate, at ikke mindre end 12 av dem blev opbragt. Man kan regne med, at det var kanskje et par hundrede, som har drevet fangst der. Skal det fortsatte paa den maate, blir det til ubodelig skade for vore fiskerier der. Vi kan ikke slippe dem ind til 3-mils grænsen. For der ligger fiskebanker paa rad der, hvor de med stor held og utbytte kan drive sin fangst. Naar disse mennesker blir grepet paa fersk gjerning, saa føres de av "Heimdall" eller et andet opsynsskib til Vardø. I et tilfælde hvor beviset var oplagt dømt meddomsretten, hvor der sitter kyndige folk - baade formanden i retten og meddommerne - skibet til at konfiskeres, men saa opphævet høiesteret dommen. Den syntes den var for haard. Der fremkom omstændigheter etterpaa, som gjorde at man syntes man kunde bli staaende ved en mulkt av 5 000 kroner. Med den kurs som engelske pund da hadde, smilte kapteinen og betalte det som en drikkeskilling og drog trøstig og glad videre. Kapteinen, som fik mulkt, blev grepet 3 uker efter. Han hadde været i England og git fra sig lasten og kom op igjen. Han gik ind paa de samme grunder og blev grepet paanyt. Det er en saa skandaløs trafikk, og den er øket saa betydelig i de sidste aar, at hvis der ikke fra norsk side gripes overmaade skarpt ind, saa er jeg ræd for den utvikling vi da gaar imøte for vore fiskerier deroppe. Et led i dette er et forslag, som nu ligger fuldt utredet fra regjeringen, og

som setter ganske anderledes strenge straffebestemmelser for dette skandalfiske; jeg vil bede regjeringen saa indtrængende jeg kan, at dette forslag blir behandlet og fremlagt for det nye storting like efterat det er traadt sammen, fordi det vil da allikevel kunne gjøre stor nytte, idet der drives adskillig trawlfiske i maanederne januar, februar og mars. Naar det saa blir lysere, forsvinder trawlerne. Jeg vil ogsaa tilføie, at med hensyn til spørsmålet om 3- og 4-mils grænsen saa er det paa det rene - og det er ogsaa bekjendt i utenriksdepartementet - at den engelske regjering har git samtlige sine trawleskipperne en skarp instruks nu i det sidste om, at de skal holde sig utenfor 4-mils grænsen, og føiet til, at hvis de gripes indenfor 4-mils grænsen i at trawle ulovlig, maa de gjøre regning paa at miste sit certifikat for kortere eller længere tid. Der er allerede et par skipper som er kommet ind under den forføining. Det viser, at England vil respektere - i ethvert fald har paalagt sine skipper at respektere - 4-mils grænsen, og jeg vil likeoverfor den fangst deroppe være yderst betænkelig ved at kunne være med paa 3-mils grænsen i sin almindelighet, hvis ikke disse store strækninger, hvor der trawles, direkte blir undtat i en fremtidig overenskomst.

Præsidenten: Præsidenten vil foreslaa, at tiden for de talere, som herefter tegner sig, indskrænkes til 5 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Indrehus: Eg vil sameleis som hr. Lund faa segja, at eg trur, ein maa vera varsam yverfor det engelske kravet um 3-milsgrensa. Det er daa ikkje berre for Finnmark det hev interesse. Det hev si interesse for kysten utanfyre Finnmark, og naar England og dei andre til dessar hev maatta finna seg i aa respektera 4-milsgrensa, so meiner eg, at det vil vera vaagsamt for oss, um me firer i denne sak. Eg hev det same inntrykket som hr. Lund, og eg hev fyrr fenge det inntrykket av hr. Mowinckel, at han meinte, det vilde vera til bate for oss aa fira yverfor England. Eg vil so godt, eg kann, aatvaara mot aa sjaa denne sak paa den maaten. Eg trur, der er so store norske interesser der, at ein skal vera falande varsam, dubbelt varsam, fyrr ein gjeng avstad og firer her.

Statsminister Mowinckel: Hr. Konow maa ha misforstaat mig, siden han tok saa paa vei. Det jeg bad høire og frisindede om var, at de sørget for, at deres statsminister holdt sig til sandheten, naar han agiterte, og hr. Konows navn er selv saa nøie knyttet til Skarnes, at han har en vis interesse av, at Skarnesnavnet blir holdt i agt og ære og ikke misbrukt paa den maate som nu var tilfældet.

Madsen: Jeg synes at der ikke er nogen grund til at hemmeligholde et oppgjør mellem hr. Mowinckel og hr. Berge. Jeg synes netop, det skulde være grund for Stortinget til at gjøre som de gjør i Frankrike ved visse anledninger, at alle taler

blir slått op paa kirkedørene. At hr. Mowinckels uttalelser angaaende hr. Berges indlæg paa Skarnes blev slått op rundt om i hele landet, det tror jeg vilde være forfriskende og mange vilde sette stor pris paa det. Nu, med hensyn til spørsmålet om forhandlingerne med Rusland saa glæder det mig, hvad statsministeren nu uttalte, at vor anerkjendelse av Rusland kom efter hans mening litt for sent - om ikke mere end en uke for sent - det var hr. Mowinckels uttalelse. Jeg vil gjøre opmerksom paa at i december ifjor fremsatte jeg en interpellation om det spørsmål. Den blev ikke behandlet, fordi utenriksministeren vilde ikke besvare interpellationen. Han sa, at der arbeides underhaanden med saken, men han vilde ikke besvare den, og saa blev interpellationen tatt tilbake, idet jeg fremholdt - det var den 15de december - at det var min hensigt at fremsætte den paanytt ved det nye stortings sammentræden. Stortinget skulde netop træde fra hinanden den 15de december ifjor, og jeg fremholdt da bl.a.: "Jeg gaar ut fra, at saken fremmes ved denne kortvarige utsættelse, idet jeg har grund til at tro, at den ærede utenriksminister i mellemtiden vil arbeide med den sak som interpellationen berører. Jeg vil tilføie, at det jo er meget sandsynlig, at der i nær fremtid vil bli dannet en ny regjering i England, som stiller sig velvillig overfor en de jure anerkjendelse av Rusland. Derfor maa det alvorlig understrekes, at for Norges vedkommende er nu det psykologiske og aktuelle øieblikk inde for en de jure anerkjendelse av Rusland. Regjeringen er vel opmerksom herpaa og maa derfor ikke stelle sig slik, at betydelige norske interesser blir skadelidende paa grund av altfor langsomt arbeidstempo i denne sak." En maaned senere blev den engelske arbeiderregjering dannet. Det var i januar. En uke før den regjering blev dannet, fremsatte jeg min interpellation om Rusland paanytt, og hadde gjentagne konferencer med utenriksminister Michelet og med chefen for den russiske handelsdelegation, og hr. Michelet var opmerksom paa, at de fordele, vi kunde ha faatt i januar ved en de jure anerkjendelse, vilde vi ikke kunne opnaa ved en anerkjendelse i februar. Han var opmerksom paa, at betingelserne blev forværret tre ganger i løpet av 14 dager. Allikevel gik det saa langsomt, at viktige norske interesser blev virkelig skadelidende. Det tror jeg forresten alle er klar over, som har fulgt litt med i disse spørsmål; men jeg vil sige for fremtiden - angaaende den forhandling med Rusland, som nu paagaar - at man maa være opmerksom paa, hvilke fordele England har opnaadd ved den nu avsluttende overenskomst. Det fremgaar jo av borgerpressen, at det hele er luft og ingenting; men vi vet jo, at borgerpressen gjennemgaaende redigeres av de mindst intelligente mennesker i landet, og vi skal derfor ikke lægge saa særlig vekt paa, hvad denne presse skriver om slike saker, som den i almindelighet ikke har spor forstand paa og ikke har nogen innsigt i. Jeg er ganske overbevist om, at hvis den engelske regjering har avsluttet en overenskomst, har den ikke gjort det gratis. Det vilde stride mot ethvert princip - kunde jeg sige - i det borgerlige samfund. Der er opnaadd fordele, og jeg vil henstille til den norske regjering at undersøke det spørsmål og forsøke at faa

nogenlunde lignende betingelser og avslutte overenskomsten saa snart som det er mulig med Rusland. Jeg for min del tror ikke, naar der nu er tale om en praktisk handels- og sjøfartstraktat med Rusland, at der er meget at vinde, eller at der er noget at vinde ved, at man venter og lar tiden gaa. Jeg tror, det strider mot erfaringen i disse spørsmaal, og jo hurtigere man handler, desto fordelagtigere vil resultatet bli, set ut fra de norske interessers synspunkt.

O.C. Müller: Jeg tror, at Stortinget er stats- og utenriksministeren taknemmelig for den utenrikspolitiske oversigt, som han skulde gi i dette møte; men jeg tror ikke, Stortinget har nogen grund til at være statsministeren taknemmelig for, at han benytter vor sidste og kostbare tid, da alle ønsker at komme hjem, til at indby til en partipolitisk opvask i Stortinget. Det kunde utenriksministeren ha spart sig. I det hele tat, her i Stortinget at komme med et utfald bygget paa et avisreferat av et foredrag, som er holdt, et foredrag som de fleste av os ikke har set referatet av - jeg har ikke set referatet - at benytte det under en saadan redegjørelse forekommer mig at være noget ekstraordinært. Det er mulig, at statsminister Berge har husket feil, hvem det var som avsluttet denne traktat; men da synes jeg, at det eneste rigtige var, at hr. Mowinckel oplyste om det offentlig, saa statsminister Berge fik anledning til at berigtige det. Vi har da ikke noget her i Stortinget i hemmelig møte at gjøre med, hvad Abraham Berge siger eller ikke. Han er en Stortinget utenforstaaende person i dette øieblikk. Jeg vil forresten sige, at jeg er enig med hr. Konow i, at det var en tvangssituation dengang. Jeg tror, allesammen er klar over, at det var en for vort land lite tilfredsstillende traktat i og for sig selv, den traktat paa 400 000 liter brøndevin, som vi ikke hadde bruk for fuldt ut. Jeg tror, det var det, og jeg tror, at om vi hadde gjort en ny traktat paa de samme eller lignende vilkaar med Spanien, vilde vi idag været i en lignende kjedelig situation, en situation som den midlertidige traktat heldigvis fritok os for. Og jeg vil sige, at naar forhandlingerne med Spanien ikke er ført et skridt videre, kan jeg meget vel forstaa det. De er blit skuffet i sin utførelse av vin til Norge. At de da skulde ha nogen interesse av nu bakefter at gi ekstra indrømmelser, efterat de har set, at deres salg er blit et minimum, det er det ganske forklarlig, set fra et spansk synspunkt, at de ikke har, og jeg er enig i statsministerens konklusjon, at det eneste riktige er at la det være med den midlertidige traktat. Jeg tror, at den efter omstændighetene er saa gunstig, som vi kan faa den. Jeg tror forresten - naar jeg er kommet ind paa det forhold - at Vinmonopolets forhold ikke mindst til den private indførsel, salg av vin til norske private kjøpere, har bragt med sig mange skurringer og mange rivninger, som kunde ha været undgaat. Siden jeg har ordet, har jeg i denne forbindelse interesse av at spørge utenriksministeren - eller kanskje det helst maa være socialministeren - hvordan den traktat med Frankrike nu stiller sig. Hvad har vi lagret idag av den aarlige kontingent paa 400 000 liter brøndevin? Er det

lagret her i landet eller i Frankrike? Hvormeget er det, som er udisponert, og hvormeget vokser de lagre med pr. aar? Naar jeg har faat den opplysning, tænker jeg, det vil være nogenlunde klart, at den traktat var en for Norge lite tilfredsstillende traktat, men den er fremtvungen av forbudslovgivningen.

Præsidenten: De efterfølgende talere har indtil 5 minutter.

W. Konow: Jeg vil nødig fornærme statsministeren; men han staar jo paa sit partis vegne som den, som har dannet denne regjering for at gjennomføre forbudet, og jeg kommer ikke fra, at det, som Abraham Berge har uttalt paa Skarnæs - jeg har læst det referat, og det er høist sandsynlig, at han har sagt de ord - det er efter min mening den rene sandhet. For eftertiden, naar man læser historien, vil det bli staaende som sandheten, det som Berge sa paa Skarnæs, likesom det blev sandheten ogsaa det som jeg sa paa Skarnæs i sin tid.

Tønder: Nu er det oppgjør mellem høire og venstre angaaende den franske traktat. Vi, som stemte mot, og som har arbeidet imot, kan da være glade over, at vi indtok det standpunkt, vi gjorde. Vi har nu bare at være tilskuere og tilhørere til oppgjøret mellom de to partier, som vistnok maa dele ansvaret for den samme traktat. Imidlertid var det ikke det, jeg forlangte ordet for. Det var et mindre spørsmåal storpolitisk set, men et stort spørsmåal, naar det gjælder en næringsvei som fiskerierne, især fiskerierne i Nordnorge.

Naar det nu gaaes til opprettelse av en ny traktat med Rusland, saa bør regjeringen være opmerksom paa at vi opnaar helst hel toldfrihet, men i all fald den størst mulige lettelse i toldpaaleggene fra Ruslands side. Det er talt om pomorhandelen; jeg tror ikke at pomorhandelen kommer op som den var før, saaledes at russiske pomorskipper fra Murmansk kommer til Finmark og kjøper fisk i større utstrekning. Jeg tror at den handel kommer til at føres anderledes. Det vil altsaa si at Rusland kjøper russebehandlet fisk fra Finmark, og da gjælder det for dem som skal faa istand traktaten - først og fremst for utenriksministeren - at være opmerksom paa dette forhold og forsøke om mulig at faa ind i traktaten bestemmelser om at norske skipper, norske fiskere, norske kjøper, kan faa indføre helst hvadsomhelst som de kan levere, men i ethvert fald det størst mulige kvantum av russebehandlet fisk til Nord-Rusland, ikke bare til Murmansk men ogsaa til Archangel. Jeg tror det var en feil, naar det ikke blev tat med i den første traktat, altsaa at den daværende toldfrihet ikke blev slaat fast i den midlertidige traktat. Man var vel uopmerksom paa at russerne kunde komme til at forandre signaler. Den gang var det ingen told paa varer indført til Rusland fra nogen kant.

Hr. Madsen ba om at denne sak maatte bli paaskyndet. Jeg slutter mig til hr. Madsen, og jeg er forresten ikke i tvil om at den vil bli paaskyndet, for den ros vil jeg gi den nuværende utenriksminister fra hans funksjon som

utenriksminister for et aars tid siden, at han er snar og handler resolut. Jeg gaar ut fra at vi ikke blir sviktet i den tillit vi her har til utenriksminister Mowinckel.

Statsminister Mowinckel: Det hender at en usandhet blir gjentat saa lenge at folk tror den er sandhet. Det hender. Men det var netop for at hindre det at jeg idag satte fingeren paa denne usandhet. Hr. Konow vil vel ikke paastaa, at det Abraham Berge sa paa Skarnæs, er sandhet?

Til hr. O.C. Müller vil jeg si, at hans uttalelse forbauset mig i aller høieste grad. "Jeg", sa hr. Müller, "har ikke noget ansvar for hr. Berge". Han vasker sine hender, han har ikke lest referatet. Vet ikke hr. Müller at han er det frisindede partis formand, har han ikke ansvar for hvorledes det frisindede parti driver valgkampen? Jeg vil i all fald gjøre opmerksom paa at han bør ha det ansvar. Naar hr. Müller sa at det var skammelig av mig at jeg kom for lukkede døre med dette, saa vil jeg si, at jeg sa, jeg beklaget at maatte komme med dette for lukkede døre, men det er i traad med det vi her behandler. Men, la jeg til, saa snart jeg faar anledning, vil jeg si det offentlig. Jeg gaar ut fra at disse forhandlinger ikke skal offentliggjøres; men jeg for min part vil efter hr. Müllers provokasjon be om, at den del av mit foredrag, som omhandler Abraham Berge, blir offentliggjort.

Statsraad Oftedal: Jeg var ikke forberedt paa, at det spørsmaal som hr. Müller tok frem, skulde bli reist her, nemlig spørsmålet om hvilke brennevinsbeholdninger Vinmonopolet ligger inde med og hvorledes det har artet sig efterhaanden. Jeg ved det ikke og kan derfor ikke svare paa det idag, - jeg er jo nylig kommet i Socialdepartementet - men jeg skal la det undersøke og snarest mulig gi hr. Müller svar.

Hagb. Lund: I anledning av hr. Tønders foredrag, hvori han henstillet til regjeringen at den maatte sørge for, at der blev gjort indrømmelser for den norske russebehandlede fisk i form av toldlettelse, helst hel toldfrihet, saa kan jeg nevne at i det utkast som vi har forelagt for de russiske delegerte, og som ogsaa har foranlediget lange forhandlinger om dets artikkel 10 heter det bl.a.: "At saltet sild og anden saltfisk samt klipfisk og tørfisk av norsk oprindelse ved indførsel til Nord-russiske havne skal være fritat for told og andre utgifter av hvilkensomhelst art." Det er en av de mange passuser om toldlettelser og toldfrihet som fra norsk side har været drevet gjennom lange og indgaaende forhandlinger med de russiske delegerte, men om hvilke man til dato ikke er kommet til enighet.

O.C. Müller: Jeg mener at det har sin interesse for offentligheten at faa vite hvor meget der anvendes av den franske konjakkontingent, for hvis der ikke anvendes mere end f.eks. halvparten av den eller mindre end det, saa er det jo klart at man her faar en opmagasinering av brennevin, som tilslut vil sprengte alle rammer, og derved blir ogsaa traktatforholdet til Frankrike tilslut bragt op i en uholdbar

situasjon. Det var de opplysninger, jeg ønsket hos socialministeren, og jeg tror at socialministeren ved leilighet bør gi dem til offentligheten, ikke bare til mig personlig.

Med hensyn til at hr. Mowinckel staar i den tro at jeg er frisindede venstres fører, saa maa jeg si, at det er jeg for tiden ikke; jeg er gaat av. Det er forhenværende statsraad Wefring som nu er partiets formand, jeg staar som nestformand i stortingsgruppen. Dessuten tror jeg at hr. Mowinckel kjendte saa godt hr. Berge fra den tid han var venstres generalsekretær, at han maa vite at hr. Berge er ikke den mand man kan knekte ved aa gi ham direktiver. Han har sin solide og overbeviste mening som han nok fremholder fra talerstolen, og jeg tviler heller ikke paa, at hvis hr. Mowinckel angriper hr. Berge offentlig - hvad jeg tilraader ham aa gjøre, og ikke blande dette inn i et stortingsmøte som behandler en ganske annen sak i og for sig -, saa tror jeg han vil faa svar. Og har han gjort hr. Mowinckel urett, saa vil han visselig ogsaa be ham om undskyldning for det. Jeg tror hr. Berge er mann for begge deler. Jeg kan innskrenke mig til dette.

Lykke: Jeg vilde ha sagt det samme som hr. O.C. Müller sa nu, at hvis hr. Berge har brukt de ord som Ørebladets referat legger ham i munden, - jeg har nu faatt anledning til aa se det, jeg har ikke lest det før, - saa maa han faa anledning til aa rette det, for det kan han ikke ha ment. Men hvad han selvfølgelig har ment, det er at under Gunnar Knudsens ægide var det den politikk blev kjørt frem som har tvunget landet inn paa kontingenteringslinjen. Jeg vil si at man skal være meget forsiktig med aa bygge uttalelser paa et referat av et foredrag. Hr. Abraham Berge har krav paa a bli vist saa meget hensyn, at statsministeren hadde sendt referatet til ham, forelagt ham det og spurt om han hadde brukt disse ord. Saa kunde han da etterpaa, hvis Berge hadde staatt ved det, kommet med sit angrep mot ham for aa fare med usannhet. Det vet jo enhver av oss som har vært ute, at naar vi har sett gjengitt i avisene referater av foredrag, saa er der mange ting som burde dementeres av det sludder, hadde jeg nær sagt, som man legges i munnen mange ganger av referenter, men skulde man begynne aa demtere, saa vilde man faa nok aa bestille. Her ser det ut som foredraget er referert utførlig, men det forhindrer ikke at de uttrykk som statsministeren særlig har festet sig ved, kan være ganske missopfattet av vedkommende referent. Skal dette offentliggjøres, saa maa selvfølgelig alle de uttalelser som dreier sig om dette, offentliggjøres, og ikke bare hr. Mowinckels uttalelse om hr. Berge.

Statsminister Mowinckel: Tenk, jeg tror at det vilde være noksaa godt om alt blev offentliggjort. For hr. Lykkes uttalelse er jeg meget takknemlig, for det er det riktige aa gjøre en undskyldning for en ting som er gal, det setter jeg pris paa. Det jeg har villet henlede høires opmerksomhet paa var, den maate hvorpaa der agiteres, og be dem om aa sørge for at det ikke skjer mere. Og en ting til. Skulde jeg ha telegrafert til hr. Berge om de uriktigheter som inneholdtes i

dette foredrag, maatte jeg ha telegrafert hele foredraget til ham, for dette er bare et lite eksempel. Hver spalte i dette foredrag inneholder uriktigheter, som hr. Abraham Berge med sitt kjennskap til norsk politikk burde vite var uriktige. Hr. O.C. Müller var inne paa noget som jeg tror er riktig. Han sa at hr. Abraham Berge tar ikke imot tugt. Jeg tror det er riktig, og aller minst tar han mot tugt fra en mann som hr. O.C. Müller. I saa henseende tror jeg nok at hr. O.C. Müller befinner sig i en vanskelig situasjon.

Lykke: Statsministeren maa ikke opfatte det som om jeg har gjort nogen undskyldning paa hr. Abraham Berges vegne. Jeg har sagt, at de ord som er lagt ham i munnen, kan jeg ikke tro han har uttalt. Han har formentlig sagt at det var hr. Gunnar Knudsen og likeledes hr. Mowinckel man kan takke for den linje som har ført oss op i denne situasjon. Hvis statsministeren hadde gjort mig den ære aa spørre mig, skulde jeg ha undersøkt om Berge har brukt de ord, saa kunde han ha sluppet sine bemerkninger.

O.C. Müller: Jeg maa faa lov til aa si til statsministeren at jeg trodde det var noget som het statsministerens verdighet. Han sa at aller minst kunde han tro at statsminister Berge mottok tugt fra folk som O.C. Müller. Hvad mente statsministeren med det? Det gaar ikke an for en mann, naar han kommer paa talerstolen, aa fornerme medlemmer av Stortinget. Jeg kan ikke opfatte det som annet enn en fornermelse, og jeg maa be statsministeren om aa forklare sig.

Statsminister Mowinckel: Jeg mente at en mann som hr. O.C. Müller, som har staatt i denne forsamling og talt om hr. Mowinckels 10-11 standpunkter, han er ikke mann til aa være sedernes vekter overfor nogen.

O.C. Müller: Jeg har ikke talt om annet med hensyn til hr. Mowinckels 10 standpunkter enn at jeg har referert "Bergens Aftenblad". Jeg sa tvertimot at jeg ikke trodde de var saa mange.

Statsminister Mowinckel: Hr. O.C. Müller burde kjenne norsk politikk godt nok til at han burde vite at man ikke bør citere "Bergens Aftenblad".

Ameln: Jeg hadde tenkt at den opvask som noksaa uegentlig staar i forbindelse med det objektive referat som statsministeren som stats- og utenriksminister skulde gitt, vilde løpt til ende, saa man hadde faatt omtale sakens realitet. Jeg vil feste mig et øieblikk ved den spanske og portugisiske traktat. Saavidt jeg erindrer var forskjellen mellem de to det, at ved den spanske traktat bøiet høire av, og vi fikk en dobbeltgjenger av en traktat som har forhindret at man siden har faatt bedre traktatforhold. Ved den portugisiske traktat vilde man ikke gaa videre paa den linje, og man blev derfor kvitt de uheldige forhold som klebet ved den spanske traktat. Jeg vil si til hr. O.C. Müller, at hvis

han kjente hr. Mowinckel saa godt som jeg, vilde han forstaa at han kan aldri oprettholde verdigheten i lengden.

Hambro: Jeg tror det vilde være rimelig og at det vilde være nyttig at en tiltredende statsminister omtalte en tidligere statsminister paa en noget annen maate enn hr. Mowinckel nu har gjort mot hr. Abraham Berge ved flere anledninger. Nu sist brukte han bl.a. det uttrykk, at statsminister Berge tok ikke imot tugt. Jeg formoder at han vil opstille sig selv som et lysende eksempel paa dem som tar mot tugt. Det skulde glede mig om han vilde godtgjøre i sin nye stilling at han gjør det. Under debatten forleden om regjeringens erklæring brukte han som et av sine største argumenter, og det betegnet en av de lyriske tinder han hevet sig til, at man skulde aldri oppleve at han reiste land og strand rundt og holdt saadanne foredrag som statsminister Berge holdt. Jeg tror det vil bli vanskelig for hr. Mowinckel aa reise land og strand rundt og tale til folkets økonomiske sans paa den maate som Abraham Berge gjør. Abraham Berges hele fortid gjør at folk i alvor lytter til hvad han sier. Hr. Mowinckels fortid er ikke den samme.

Præsidenten: Præsidenten vil ha uttalt at dette gaar lidt utenfor det utenrikspolitiske, og at det vilde være hensigtsmæssig om man kanskje kunde innskranke denne personlige debat lidt.

Statsminister Mowinckel: Hr. Hambro er netop kommet tilstede. Hvis han hadde været her tidligere vilde han ha vidst, at jeg ikke har sagt andet om Abraham Berge, end at jeg har paataalt det han sa om den franske traktat. Det var det min pligt at omtale her i Stortinget idag, det var meget nærliggende for mig at gjøre det, ja jeg maatte gjøre det. Jeg kan ikke rolig se paa at forhold som disse traktatforhold omtales fra landets talerstole paa en usandfærdig maate.

Madsen: Hr. Hambro kom stormende ind i salen for et par øieblikke siden, og da utbrøt jeg at nu kjørte høire frem med sine forsterkninger, og jeg tror det holder stik. Jeg har læst hr. Berges foredrag. Det var en av høires repræsentanter som sa at han ikke hadde læst det, tiltrods for hr. Hambros uttalelse om at folk lyttet til ham med andagt. Jeg har læst det og jeg har ogsaa læst referatet av hans sidste tale i Bodø. Jeg vil si det blir værre og værre jo længere nord han kommer, saa det er virkelig nødvendig at faa de uttalelser, som statsminister Mowinckel fremholdt i sit første foredrag, offentliggjort saa publikum kan faa skille trætten mellem høire og venstre i denne sak.

Hambro: Hr. Mowinckel sa, sidste gang han hadde ordet, at han hadde festet sig ved uttalelsen om den franske traktat. Da han hadde ordet den foregaaende gang uttalte han, at tidligere statsminister Berges foredrag var i den grad fuldt av urigtigheter, at hvis han skulde korrigere det helt maatte han ha telegrafert hele foredraget. Det er en ytring som jeg tror

er karakteristisk for hr. Mowinckel. Hvis det var utenriksministeren om at gjøre at berigtige misforstaaelser som maatte være fremkommet i referatet i "Ørebladet", hadde det, som hr. Lykke uttalte, været anledning til at gjøre det paa en anden maate end det er skeet her. Men hr. Mowinckel har foretrukket at gjemme dette for at kunne benytte det i et møte her for lukkede dører. Jeg tror det er tilstrækkelig til karakterisering av situationen.

Scheflo: Jeg kan ikke legge skjul paa, at det er noget visst forfriskende ved at høre paa denne debatt og iagta det - jeg vil si - indædte had som heldigvis er mellem endel høiremænd og endel venstremænd. Under debatten om venstregeringens erklæring hadde jeg en beklemmende følelse av, at den nye statsminister begyndte at gaa paa frierfötter til høire. Idag er situationen heldigvis helt anderledes. Jeg vil si: kjør paa slik, det skader ikke. Jeg er helt enig i det som hr. Mowinckel sa om hr. Abraham Berge. Jeg har selv læst det foredrag, og jeg vil si at noget saa uvederheftig træffer man sjelden paa, selv i en valgagitation. Han fandt at kunne reise op paa Hedemarken og omtale os kommunister som gale mennesker. Jeg vil si at om en kommunistisk agitator sa det om en statsminister, saa var det ikke saa farlig, men at en forhenværende statsminister, som gaar paa gravens rand, snakker slik, det synes jeg er ganske uværdig, og det viser altsaa at man ikke er sig selv ganske mægtig. Jeg henstiller til statsministeren at han foranlediger at denne del av debatten blir offentliggjort. Det vil virke rensende og velgjørende paa den valgkamp vi nu gaar imøte.

Præsidenten: Hvis ikke denne debat nu snart kan avsluttes, vil præsidenten bli nødt til at foreslaa taletiden begrenset til 1 minut. Vi faar se foreløbig.

O.C. Müller: Jeg vil støtte statsministerens anmodning om at denne debat offentliggjøres. Jeg har ingenting at indvende imot det, men jeg tror nok at folk utover landet vil bli en smule forundret over hvad vi behandler i møte for lukkede dører i Stortinget, naar de faar læse denne debat i forbindelse med en redegjørelse for vore utenrikspolitiske forhold. Men jeg tror ogsaa at de ytringer, som hr. Mowinckel har ladt falde, er av den art at jeg ikke vet om hr. Mowinckel personlig staar sig paa at de blir offentliggjort.

Moseid: Jeg tror det forholder sig riktig som hr. Scheflo sa, at han har god grund til at glæde sig over denne episode i Stortinget, og det er beklagelig at det er statsministeren som har fremkaldt den. Da statsministeren for ganske faa dage siden stod her og appellerte til alle nordmænd, som saa ansvaret i den stilling vi staar i nu, da trodde jeg virkelig det var alvorlig ment; men efter dette ser det ut som det skal være den første opgave at skape strid og splid mellem dem, som ellers kunde samarbeide. Jeg tror ikke vort land er tjent med en saadan optræden.

Præsidenten: Statsminister Mowinckel har ordet til en kort bemerkning.

Statsminister Mowinckel: Det gaar ikke an at tale slik som hr. Moseid taler. Forholdet er jo det at den norske regjering har avgitt en erklæring, og den har alvorlig prøvet paa at samle til samarbeide om store og vanskelige spørsmåal. Men hvorledes karakteriseres denne erklæring av den forrige statsminister? Han sa at den nye regjerings program er et kampskrik, en utfordring til det norske folk. Og naar der ved siden derav i et foredrag som den tidligere statsminister holdt, er sterke personlige angrep paa hans efterfølger, saa tror jeg det vil være meget daarlig om man ikke, netop for samarbeidets skyld, søker at paatale dette og søker at forhindre den slags agitation. Og det jeg har gjort, og forsaavidt synes jeg det er heldig at det var for lukkede dører, - det er at jeg har anmodet høire og frisindede i den politiske diskussions renslighets navn at søke at stanse en slik agitation, for den slags agitation fremmer ikke et godt samarbeide om vanskelige spørsmåal i denne tid.

Præsidenten: Hr. Hambro har ordet til en kort bemerkning.

Hambro: Jeg hørte med interesse at det var av hensyn til det gode samarbeide mellom partierne, at den ærede statsminister hadde tatt opp dette. Jeg lykønsker ham med det og haaber at han fremtidig vil fortsætte paa denne samarbeidets vei. Det tror jeg regjeringen vil ha glæde av. Hr. Scheflo talte om det hat som raader mellom høiremænd og venstremænd; det er en ytring som ikke hører nogensteds hjemme, men det har sin interesse av og til at faa konstateret den noget svigtende velvilje, hvormed venstremænd omtaler tidligere venstremænd, som befinner sig paa de forskjellige stadier av utviklingskalaen.

Efter forslag av presidenten besluttedes enstemmig:
Forhandlingene blir ikke aa offentliggjøre.

Protokollen blev derefter oplest uten at foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 19.35.